

DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2023-2\(104\)-137-143](https://doi.org/10.26642/jen-2023-2(104)-137-143)
УДК 321.02

В.Ф. Загурська-Антонюк, д.держ.упр., доц.
З.О. Грицишена, аспірант
Державний університет «Житомирська політехніка»

Сутність політичних партій як інструменту державного управління

Соціальна диференціація суспільства, його поділ на величезну кількість соціальних груп, кожна з яких має специфічні економічні, культурні та інші інтереси, створює потребу в представництві, врахуванні цих інтересів у курсах державного управління. Йдеться про встановлення стабільних каналів взаємозв'язку між суспільством і державою. Одним із найефективніших і найпоширеніших каналів такого взаємозв'язку є політична партія. Трансформації в українському суспільстві, зміна орієнтирів соціального розвитку, сучасні воєнні реалії змушують звертати пильну увагу на політичне управління і, зокрема, на партії як на один з головних суб'єктів державного управління. Політичні партії виступають як механізми політичного набуття влади через вибори і впливають на формування державної політики та рішень.

Політичні партії з'явилися як результат розвитку парламентаризму, ідеологій та зародження демократичних традицій у XIX столітті. Вони стали важливими у контексті переходу до демократичних форм правління, замінюючи тоталітарні, монархічні та авторитарні системи. Розвиток політичних партій пов'язаний з економічним прогресом і суспільним розвитком.

Сьогодні наявність структурованих та багатофункціональних політичних партій є ознакою високого розвитку суспільства, громадянської культури та толерантності. Вони існують у більшості країн і в усіх політичних системах. Роль політичних партій полягає в творенні державної політики та участі в державному управлінні.

Вплив політичних партій на державну діяльність варіюється залежно від форми правління і типу виборчої системи у різних країнах. Дослідження влади та управління неможливе без аналізу діяльності політичних партій у владних структурах. Вони є центром уваги при вивченні державної політики та політичних процесів. Україна також має розвинутий інститут політичних партій, які беруть участь у формуванні державної політики та впливають на державне управління.

Ключові слова: державне управління; партологія; політика; політична партія; політичне управління.

Вступ. Політичні партії є важливим предметом наукових досліджень у сучасному суспільстві. Вони розглядаються як суспільно-історичний феномен, а вивчення їх місця у політичній структурі суспільства допомагає зрозуміти їхню роль у формуванні та розвитку політичної системи.

Українські дослідники також приділяють особливу увагу участі політичних партій у державному управлінні. Це означає, що дослідники аналізують стратегію, тактику, методи і засоби діяльності партій, а також їхнє ставлення до влади. У контексті будівництва демократичного суспільства важливим є також вивчення взаємодії політичних партій з іншими політичними і громадськими об'єднаннями, а також їхня роль у формуванні органів влади та забезпеченні комунікації державних органів з громадськістю.

Міждисциплінарний підхід до вивчення політичних партій дозволяє з'ясувати їхню природу, сутність і функції. Дослідження включають загальні закономірності виникнення, розвитку, функціонування та організаційної структури політичних партій не лише за кордоном, але й в Україні. Це сприяє поглибленню розуміння ролі партій у політичному житті країни та розвитку демократії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема функціонування політичних партій як суб'єктів державного управління залишається недостатньо дослідженою, незважаючи на значні наукові дослідження по даній тематиці. Серед вітчизняних дослідників, які займалися даною проблематикою представлені: Ф.Рудич, В.Тертичка, П.Шляхтун, В.Загурська-Антонюк, Ф.Кирилюк, І.Дзюбко.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати основні підходи щодо визначення політичної партії як суб'єкта державного управління.

Викладення основного матеріалу. Політичні партії виникають як продукт громадянського суспільства, водночас у процесі свого функціонування виступають одним із найважливіших елементів політичної системи.

Політична партія – поняття багатогранне, що досліджується різними галузями наук і має глибоку історію. Ст. 2 Закону України «Про політичні партії в Україні» дає наступне визначення цього поняття: «Політична партія – це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної

загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах». Ст. 3 цього закону передбачає що: «Політичні партії провадять свою діяльність відповідно до Конституції України, цього Закону, а також інших законів України та згідно із партійним статутом, прийнятим у визначеному цим Законом порядку. Політичні партії в Україні створюються і діють тільки із всеукраїнським статусом» [1].

У сучасній науковій літературі існують різні підходи до розуміння терміну «політична партія» (від лат. *pars* – частина, група, відділ). «Політологічний енциклопедичний словник тлумачить це поняття як добровільне об'єднання людей, котрі прагнуть домогтися здійснення ідей, які вони поділяють, задоволення спільних інтересів; організована певним чином частина якоїсь соціальної верстви, класу, покликана висловлювати і захищати інтереси цієї спільноти, домагатися їх дотримання і виконання, бути її політичним «голосом», «уособленням» окремих групових інтересів» [2, 567].

У політичній науці є різні підходи до розуміння терміну «політична партія». Американський дослідник Ф. Сорауф розглядає партії як структури, що поєднують три принципи: «наявність організації, для якої характерне своє внутрішнє життя, цілеспрямована діяльність по досягненню поставленої мети, рекрутування еліти; організована діяльність членів партії в рамках законодавчих органів держави; постійна електоральна підтримка партії [3, с. 37–38]. Оскільки ми характеризуємо партії як суб'єкти державного управління, то нам слід зупинитися на тому, як трактується сутність державного управління. В «Енциклопедії сучасної України» «державне управління визначається як виконавчо-розпорядча діяльність державних органів, яка полягає в організуючому впливі на суспільні відносини в економічній, соціально-культурній і адміністративно-політичній галузях шляхом застосування державно-владних повноважень» [4].

Для розуміння «державного управління» слід включити до нього суспільні відносини, що виникають як у внутрішньо-організаційній діяльності державних органів всіх гілок влади, так і в процесі реалізації функцій виконавчої влади спеціальними державними органами (органами виконавчої влади) та органами місцевого самоврядування, а також іншими уповноваженими на те суб'єктами права» [5, с. 22].

Так, у своїй монографії В. Загурська-Антонюк зазначає, що «управління як спосіб існування соціальної організації є її іманентною складовою. Забезпечуючи функціонування та розвиток суспільства як єдиного цілого, державне управління здійснюється в межах політичної системи, має політичне спрямування і відповідні державні форми. У сучасних вітчизняних наукових дослідженнях державне управління традиційно розглядається як явище та процес, можливий винятково в рамках державних органів і такий, що здійснюється переважно у межах виконавчої гілки влади. Водночас державне управління не зводиться лише до діяльності органів виконавчої влади внаслідок нерозривного зв'язку та взаємодії з іншими державно-владними структурами, законодавчої та судової гілок влади. Останні здійснюють значний вплив на економічне та соціально-політичне середовище» [6, с. 127].

Державне управління (англ. *public administration*) – діяльність органів державної влади та їх посадових осіб по практичному втіленню виробленого на основі відповідних процедур політичного курсу (*public policy*). Діяльність державних службовців традиційно ототожнюється, з одного боку, з політичною діяльністю, а з іншого боку, – з законотворчою діяльністю [7, с. 3].

Не зважаючи на наявність літератури, присвяченої партіям, єдності в розумінні їх сутності немає. Найбільш поширеними є такі підходи:

Класовий. Становлення партій пов'язується з виділенням певних «класів», а самі партії є найбільш активною і організованою частиною будь-якого класу, що виражає його інтереси.

Сьогодні виникає все більше критики класового підходу, оскільки він призводить до розмивання самих класів. Замість того, щоб спиратися на спільне соціально-економічне становище, сучасне формування партій частіше ґрунтується на спільності поглядів.

Згідно з ідеологічним підходом, партія – це група людей, які поділяють одну й ту саму політичну доктрину.

У контексті інституціонального підходу, партія розглядається як організація, що діє в системі держави. Функціонально-прагматичний підхід, який переважає в сучасній політології, акцентує увагу на меті партій – досягненні влади. Партії мають за мету представляти та захищати інтереси певних груп і верств суспільства. Існування партій має давні коріння, згадується Аристотелем, який вказує на існування партій жителів різних районів у грецькому Афінах і схожих угруповань у Римі. Вони мали свої особливості, такі як становий характер, нестійкість, неформальну організаційну структуру та обмежений зв'язок з масами. У період Середньовіччя також виникали подібні аморфні угруповання, які боролися за владу і представляли різні соціальні верстви. Буржуазні революції сприяли з'явленню багатьох політичних клубів, які відрізнялися від аристократичних груп більшою організованістю і ідеологічними орієнтаціями, такими як фельяни, жирондисти та якобінців.

Політичні партії відіграють роль у вираженні та захисті специфічних інтересів різних груп та верств суспільства. Ця концепція партійних утворень знаходить свої коріння у Стародавньому світі, що підтверджує Аристотель, згадуючи партії громадян Афінівської держави, які поділялися на жителів гори,

рівнини і узбережжя. Аналогічні угруповання існували й у Римі, де виник термін «партія», що перекладається як «частина» – певна складова великої спільноти. Усі ці партії відповідного періоду мали спільні риси, такі як становий характер, обмежена чисельність, нестійкість (зміна обставин призводила до розпаду групи), відсутність чіткої організації та слабкий зв'язок з масовими верствами (угруповання мали елітарний характер).

У період Європейського Середньовіччя також виникали подібні аморфні групи, наприклад, була відома боротьба між фракціями «чорних» (феодалів-нобілей) і «білих» (багатих міщан) у Флоренції в XI столітті. Буржуазні революції, що відбулися пізніше, сприяли з'явленню багатьох політичних партій у формі політичних клубів. Ці партії відрізнялися від аристократичних груп більшою організованістю і ідеологічними установками. Наприклад, французька революція 1789 року призвела до формування політичних клубів, таких як фельяни, жирондисти і яacobінци.

«Політичні партії є носіями політичної влади. Політична влада – це реальна здатність одних людей проводити всю волю стосовно інших, вона виникає тоді коли виникають соціальна нерівність, відмінність соціально-класових інтересів. За функціональним призначенням політична влада є організаційно управлінською та регулятивною – контрольний механізм здійснення політики. Політологічний підхід до розуміння влади, який ґрунтується на органічному зв'язку влади й політики, пов'язує їх існування лише з певними етапами суспільного розвитку, для яких характерною є наявність спеціальних суспільних інститутів здійснення влади, насамперед державної» [8, с. 86].

Спеціальна наукова течія, яка виникла з бажання глибше вивчати поняття «політична партія» і згодом переросла в самостійну науку, називається «партологія». Ця наука вивчає різні аспекти політичних партій і має чітко визначений об'єкт та предмет дослідження. Тематика досліджень у партології є досить широкою і включає аналіз структури та функцій партій, взаємозв'язок між партіями і виборами, вплив партій на державу, порівняльні дослідження партій у різних країнах, а також оцінку ефективності партійних систем, серед інших аспектів.

Партологія, як наука про політичні партії, включає декілька напрямків дослідження. Один з таких напрямків – це визначення місця і ролі політичних партій в системі громадських об'єднань. Це напрямок є важливим, оскільки існує плутанина у використанні термінів, таких як «громадські об'єднання», «громадські організації», «громадсько-політичні організації» і т. д.

Громадські об'єднання – це широкий термін, який охоплює будь-яку форму організації громадян для досягнення спільних цілей. Це можуть бути як політичні партії, так і неполітичні організації, такі як благодійні фонди, профспілки, релігійні об'єднання і т. д. Громадські об'єднання можуть мати різні цілі і завдання, від політичних до соціальних, економічних або культурних.

Політичні партії є одним з видів громадських об'єднань. Вони відіграють важливу роль у політичній системі суспільства. Політичні партії зазвичай мають свої політичні програми та ідеології і залучаються до політичних процесів, таких як вибори, формування уряду та прийняття політичних рішень. Вони представляють інтереси певних груп громадян і намагаються впливати на формування політики держави [9, с. 6].

Суттєвий вплив партій на політику став відчуватися лише з першої чверті XIX ст. У цей час формуються перші масові партії в таких країнах, як США (1828 р. – Демократична партія, 1854 р. – Республіканська партія) і Великобританія (1850 р. – ліберальна партія, 1867 р. – Консервативна партія). В інших країнах партії з'являються пізніше. Загальною тенденцією розвитку партій у Європі і США було формування спочатку буржуазних і лише потім робітничих партій.

У XIX–XX століття роль політичних партій у політичному процесі посилилася з кількох причин. По-перше, зростання елементів демократії в суспільному управлінні сприяло формуванню політичних партій, оскільки лише система, що допускає різні погляди (ідеологічний плюралізм), могла бути основою для їх існування. По-друге, соціальні групи, такі як буржуазія, пролетаріат, селянство, інтелігенція, жителі колоній та нації, почали усвідомлювати спільні інтереси і бажання реалізувати їх, що також сприяло зміцненню ролі партій. По-третє, розширення виборчих прав громадян, наявність політичного плюралізму та необхідність проведення виборчих кампаній і агітації також сприяли зростанню впливу партій. У результаті цих факторів партії перетворилися з другорядних організацій у важливі елементи політичних відносин, впровадивши управлінський апарат, місцеві організації, систему фіксованого членства, статuti і програми. Вони займають центральне місце в організації виборчих кампаній і мобілізації електорату на підтримку лідерів і програм. У XIX столітті виникли основні методи формування політичних партій.

Політичні партії можуть виникати з різних джерел:

Електоральні структури: партії можуть формуватися як асоціації, які реєструють виборців. Прикладом можуть бути Ліберальна і Консервативна партії Великобританії, які складаються з об'єднань громадян, що мають право голосу. Також партії можуть створюватися комітетами, що підтримують конкурентних кандидатів, як це відбувається в Республіканській і Демократичній партіях США.

Парламентські фракції: партії можуть формуватися з груп парламентських депутатів, які спільно виступають з певними політичними поглядами і мають спільну позицію щодо законодавчої діяльності.

Ініціатива суспільних організацій: партії можуть виникати з ініціативи різних суспільних організацій, таких як профспілки, екологічні або молодіжні рухи. Наприклад, британська Лейбористська партія була створена за ініціативою Конгресу тред-юніонів (профспілок) у 1899 році. Інші організовані корпоративні групи інтересів, такі як союзи підприємств, аграрні об'єднання або релігійні та етнічні спільноти, також можуть бути зацікавлені у створенні власних партій.

Варто вказати на інші способи формування політичних партій. Окрім «шляху зверху» і «шляху знизу», є ще декілька інших шляхів формування партій:

1. Ідеологічний шлях: Партії можуть виникати на основі спільної ідеології або політичних принципів. Люди з однаковими переконаннями об'єднуються, щоб просувати свої ідеї та доктрини.

2. Виборчий шлях: Партії можуть виникати як результат об'єднання політичних груп або коаліцій під час виборчих кампаній. Це може статися для досягнення спільної мети або підтримки певного кандидата під час виборів.

3. Економічний шлях: Партії можуть формуватися на основі спільних економічних інтересів. Це можуть бути професійні або промислові групи, які об'єднуються для захисту своїх економічних прав і здійснення лобіювання.

4. Етнічний або релігійний шлях: Деякі партії виникають на основі спільної етнічної чи релігійної приналежності. Люди з однаковим етнічним або релігійним походженням можуть створювати партії, щоб захищати свої права та інтереси.

Ці шляхи формування партій можуть поєднуватися між собою або використовуватися окремо в різних ситуаціях. Фактори, які сприяють формуванню партій, можуть бути дуже різноманітними і залежати від політичного, соціального та історичного контексту кожної конкретної країни чи регіону.

Політична партія – це організована група людей, яка об'єднується навколо спільних політичних переконань і цілей з метою впливу на політичний процес та отримання влади. Вона представляється виборцям під час виборів і створює програму дій, яка виражає її політичні погляди і пропозиції щодо управління суспільством.

У різних країнах та в різні історичні періоди політичні партії мають різні форми і функції. Вони можуть бути прототипами політичних клубів, станових альянсів, парламентських фракцій тощо. З часом партії розвиваються і стають складнішими організаціями з чіткою структурою, ієрархією, політичними програмами та процедурами.

Сучасні політичні партії виконують кілька важливих функцій. Вони представляють різні політичні ідеології та погляди, залежно від своєї програми, і сприяють демократичному конкурсу думок і ідей. Партії беруть участь у виборчому процесі, пропонуючи кандидатів для посад в уряді або парламенті. Вони також забезпечують представництво громадян у політичних інституціях, виконуючи роль посередників між виборцями і владою. Крім того, партії здійснюють політичну мобілізацію, організовуючи своїх членів та прихильників для досягнення спільних цілей. В цілому, політична партія – це важлива складова політичної системи, яка відіграє ключову роль у формуванні політичної волі.

Отже, поява політичних партій виникає з двох передумов:

1. Соціальна передумова полягає у протистоянні інтересів різних соціальних груп. Ці групи створюють політичні партії як засіб для захисту та реалізації своїх інтересів.

2. Політична передумова пов'язана з наявністю демократичного конституційного політичного режиму, представницьких органів влади, правової держави і громадянського суспільства.

Хоча кожна країна може встановлювати власні вимоги щодо політичних партій, можна виділити кілька загальних завдань, які постають перед особами, що бажають створити партію: необхідність статуту, який розкриває організаційні засади партії; наявність програми, що містить ідеологічні принципи; відсутність у програмі положень, які закликають до повалення існуючого порядку в країні (так як бажання зареєструвати партію вже свідчить про погодження «грати за правилами»), або розпалюють міжнародну або міжрелігійну ворожнечу; відсутність воєнізованих формувань у структурі партії (це відповідальність держави).

Це твердження вказує на необхідність соціальних та політичних передумов для появи політичних партій, а також описує загальні вимоги до створення партій.

Щоб зареєструвати політичну партію, необхідно відповідати таким вимогам:

1. Мати статут, який відображає організаційні принципи та структуру партії.

2. Мати програму, в якій викладені ідеологічні засади та цілі партії.

3. У програмі не повинні бути положення, що закликають до повалення поточного політичного режиму в країні або сприяють міжнародній чи міжрелігійній ворожнечі.

4. У партійній структурі не можуть бути воєнізовані формування.

Дж. Ла Паломбара, американський науковець, визначає чотири ключові характеристики, що є характерними для політичних партій:

1. Політична партія обов'язково має певну ідеологію або світогляд, які вона пропагує та прагне реалізувати.

2. Політична партія існує тривалий час і має стійку структуру, яка організовує її діяльність та прийняття рішень.

3. Головною метою політичної партії є отримання та здійснення політичної влади.

4. Кожна політична партія прагне отримати підтримку населення та завоювати підтримку громадськості.

Отже, коли політична партія отримує можливість зареєструватися, вона стає політичною та юридичною структурою, яка може об'єднувати громадян та претендувати на державну владу. Це головна відмінність сучасної політичної партії від інших громадсько-політичних об'єднань, оскільки її головна мета полягає у досягненні влади, яка дозволяє здійснити програму партії. Одним з таких об'єднань є громадсько-політичні рухи.

Політична партія та громадсько-політичний рух є двома різними формами політичної організації, які мають деякі відмінності. Основні з них включають:

1. Організаційна структура: Політична партія має формальну структуру, що включає керівництво, членство, статут та ієрархію. Вона зазвичай діє в межах законів і має певну юридичну статус. Громадсько-політичний рух, з іншого боку, може мати менш формалізовану структуру і оперувати на засадах гнучкості та самоорганізації. Він часто складається з активістів, які об'єднуються навколо спільної ідеї чи цілі.

2. Мета і способи впливу: Політичні партії зазвичай мають ширший спектр цілей, які можуть включати балотування на виборах, формування уряду та ухвалення законів. Вони зазвичай працюють в системі представницької демократії. Громадсько-політичний рух зазвичай фокусується на конкретних питаннях або соціальних змінах, і його методи впливу можуть включати протести, петиції, акції громадської дискусії, кампанії тощо. Він зазвичай прагне впливати на політичну систему, проте не обов'язково створювати свою партію або брати участь у виборах.

3. Спосіб представлення інтересів: Політична партія виступає як представник інтересів своїх членів та виборців, включаючи розробку програми, створення кандидатів і мобілізацію виборців.

Зважаючи на відомості, політична партія може бути розглянута як організована форма громадянської участі в політиці, яка виражає інтереси конкретних соціальних груп, має певну ідеологію та ставить своїм головним завданням здобуття, здійснення та утримання влади, або вплив на неї.

Для кращого розуміння діяльності політичних партій та їх місця у сфері державного управління розглянемо їх основні суспільні функції:

1. Представництво і мобілізація: Політичні партії представляють і мобілізують різні соціальні та політичні групи в суспільстві. Вони намагаються виражати і захищати інтереси своїх членів і прихильників, а також привертати увагу до певних питань або проблем.

2. Формування політичної програми: Політичні партії виробляють політичні програми, які містять у собі сукупність політичних цілей, принципів та стратегій. Ці програми визначають позиції партій з питань економіки, соціальної політики, законодавства, зовнішньої політики тощо.

3. Участь у політичному процесі: Політичні партії беруть участь у виборах та інших формах політичного конкурентного процесу. Вони представляють кандидатів, виступають з політичними програмами та пропозиціями, залучають виборців до голосування та політичної активності.

4. Формування урядів та контроль за владою: Політичні партії можуть брати участь у формуванні урядів, якщо вони отримують достатню кількість голосів під час виборів. Вони також виконують роль опозиції, контролюючи дії уряду, висувуючи критику та альтернативні пропозиції.

5. Соціалізація та освіта громадян: Політичні партії займають провідне місце в напрямку соціалізації громадян, як потенційно активного електорату.

Партії можна класифікувати за різними ознаками, такими як соціальна база, ідеологічний вигляд, політичне положення, відношення до інших елементів політичної системи, організаційні принципи та інше. Одним зі способів класифікації партій є їх ідеологічна спрямованість, такі як ліберальні, комуністичні, націоналістичні, фашистські та інші.

Поняття «політична сім'я», запропоноване М.Дюверже, пов'язане з ідеологічною базою типології партій. Воно використовується для позначення основних ідеологічних напрямків в політиці, таких як лібералі, консерватори, християни, соціалісти, комуністи, фашисти. Залежно від ставлення до ідеології, партії можуть бути прагматичними або доктринальними. Прагматичні партії надають більший акцент на програму або лідера, а не на ідеологічні принципи.

Демократичні партії відрізняються своєю толерантністю і відкритістю до інших політичних організацій і партій, а також готовністю до конкуренції в умовах політичного плюралізму. На супротив, недемократичні партії, зокрема тоталітарні, мають прагнення до абсолютного контролю над іншими політичними інститутами, включаючи державні органи влади. Характерними рисами недемократичних партій є жорстка регламентація членства, відсутність внутрішніх фракцій та примат ідеологічного фактора.

Авторитарні партії, в основному, працюють у країнах, що перебувають у стані розвитку, і виникають з національних рухів, що протистоять колоніальному впливу. Вони зазвичай використовують силові методи, що призводять до обмеження політичних свобод.

Залежно від ставлення до пануючому режиму партії поділяють на правлячі і опозиційні. У свою чергу, опозиційні партії можна розділити на:

легальні, тобто не заборонені державою;

напівлегальні, тобто незареєстровані компетентними державними органами;

нелегальні, функціонуючі в умовах конспірації і підпілля.

Зазвичай, серед нелегальних партій можна виділити революційні або радикально-націоналістичні організації, які проголошують своєю метою насильницьке знести існуючий політичний режим. Класична типологія партій, розроблена французьким соціологом М. Дюверже, зараховує їх до кадрових або масових партій, залежно від організаційних принципів.

Кадрові партії з'явилися в середині ХІХ століття як результат еволюції виборчих комітетів і парламентських груп. Їх склад включає обмежену кількість людей і в основному складається з професійних політиків, які мають фінансову підтримку від привілейованих верств суспільства. Ці партії характеризуються вільним членством і зосереджені на участі у виборах, отриманні максимальної кількості мандатів для формування уряду та здійснення своєї політики через законодавчу і виконавчу владу. Наприклад, Республіканська та Демократична партії у США або Консервативна партія у Великобританії є прикладами таких кадрових партій.

Масові політичні партії є централізованими організаціями з жорсткою структурою та статутом, який передбачає обов'язкове членство в первинних партійних організаціях. Ці партії відрізняються суворою дисципліною, акцентом на ідеологічну та виховну роботу, а також підпорядкованістю вождям чи лідерам. Зазвичай вони формуються знизу, на основі рухів, що виражають інтереси різних верств суспільства, професійних груп або прихильників певних ідей. Головною метою таких партій є максимальне залучення до своїх рядів якомога більшої кількості членів, а фінансування здійснюється за рахунок членських внесків.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У статті проаналізовано основні підходи щодо визначення політичної партії як суб'єкта державного управління. Розглянуто різні підходи до визначення політичної партії, їх переваги та недоліки. Аналіз показав, що підходи до визначення політичної партії можуть варіюватися залежно від політичної, соціальної та історичної контекстуальності. Деякі підходи більше акцентують на організаційних аспектах, таких як членство, структура та діяльність партії. Інші підходи звертають увагу на ідеологічні аспекти, такі як цінності та політичні погляди, які є основою діяльності партії. У статті було розглянуто підходи, що базуються на організаційних аспектах, ідеологічних орієнтаціях, ролі в системі державного управління та правовому статусі політичних партій.

Сьогодні, євроінтеграційні процеси стають факторами, що призводять до трансформації та формування модернізованої держави. Це вимагає перегляду функцій держави, політики і влади, а також спричинює уніфікацію їх функціональної єдності, розширення значення принципів цілеспрямованості, нестандартності, гібридності й різноманітності в політичному житті сучасного суспільства. Важливо відзначити, що розвиток соціально-економічних процесів і формування сучасного демократичного суспільства в Україні призводять до збільшеної уваги до генезису державної політики та її соціально-політичного середовища. Дослідження зв'язку між функціями держави та державної політики має велике теоретичне і практичне значення, оскільки воно дозволяє вивчити внутрішню структуру, зміст, характер і спрямованість їхньої діяльності. Це є основою для визначення пріоритетів при формуванні державних рішень щодо організації та ефективності здійснення державної політики в основних сферах діяльності. На основі аналізу можна зробити висновок, що визначення політичної партії як суб'єкта державного управління є складним завданням, яке потребує комплексного підходу. Врахування різноманітності підходів та контекстуальних факторів є важливим для розуміння ролі політичних партій у державному управлінні.

Список використаної літератури:

1. Закон України від 5 квітня 2001 року № 2365-III «Про політичні партії в Україні».
2. Політологічний словник / за ред. М.Ф. Головатого, О.В. Антонюка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/kv_08.pdf.
3. Sorauf F. Political parties and political analyses. The american party system. Stages of political development / F.Sorauf, W.Chambers, W.Burnham. – N.Y., 1967. – 147 p.
4. Енциклопедія сучасної України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://esu.com.ua/search_articles?id=26159.
5. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К. : Факт, 2020. – С. 22.
6. Загурська-Антонюк В.Ф. Державне управління національною безпекою в умовах геополітичних трансформацій : монографія / В.Ф. Загурська-Антонюк. – Житомир, 2020. – С. 123.

7. Амосов О. Моделі публічного адміністрування (архетипова парадигма) / О.Амосов, Н.Гавкалова // Публічне управління: теорія та практика : спец. вип. – X. : ДокНаукДержУпр., 2013. – С. 6–13.
8. Політологія : навчально-методичний посібник у схемах і таблицях / за наук. ред. проф. В.С. Бліхара. – Львів : ПП «Арал», 2018. – С. 86.
9. Шведа Ю.Р. Партологія : навчальний посібник / М.І. Обушний, М.В. Примуш, Ю.Р. Шведа ; за ред. М.І. Обушного. – Друге видання, виправлене і доповнене. – К., 2017. – С. 6.
10. Скрипнікова Л.В. Політологія : навчальний посібник / Л.В. Скрипнікова, Л.С. Тутік, М.О. Гринчак. – X., 2020. – 272 с.

References:

1. Ministerstvo yustytstii (2001), *Zakon Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 roku No. 2365-III «Pro politychni partii v Ukraini»*.
2. Holovatyi, M.F. and Antoniuk, O.V. (ed.), *Politolohichniy slovnyk*, [Online], available at: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/kv_08.pdf
3. Sorauf, F., Chambers, W. and Burnham, W. (1967), *Political parties and political analyses. The american party system. Stages of political development*, N.Y., 147 p.
4. «Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy», [Online], available at: https://esu.com.ua/search_articles?id=26159
5. Averianov, V.B. (ed.) (2020), *Derzhavne upravlinnia: problemy administratyvno-pravovoi teorii ta praktyky*, Fakt, K., p. 22
6. Zahurska-Antoniuk, V.F. (2020), *Derzhavne upravlinnia natsionalnoiu bezpekoiu v umovakh heopolitychnykh transformatsii*, monohrafiia, Zhytomyr, p. 123.
7. Amosov, O. and Havkalova, N. (2013), «Modeli publichnoho administruvannia (arkhetypova paradyhma)», *Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, Spets. vyp, DokNaukDerzhUpr., Kharkiv, p. 3.
8. Blikhar, V.S. (ed) (2018), *Politolohiia*, navchalno-metodychniy posibnyk u skhemakh i tablytsiakh, PP «Aral», Lviv, P. 86.
9. Obushnyi, M.I., Prymush, M.V. and Shveda, Yu.R. (2017), *Partolohiia*, navchalnyi posibnyk, in Obushnyi, M.I. (ed.), *Druhe vydannia, vypravlene i dopovnene*, K., p. 6.
10. Skrypnikova, L.V., Tutik, L.S. and Hrynychak, M.O. (2020), *Politolohiia*, navchalnyi posibnyk, Kh., 272 p.

Загурська-Антонюк Вікторія Францівна – доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту, Державний університет Житомирська політехніка.

<http://orcid.org/0000-0002-6865-1366>.

Грицишена Зоряна Олександрівна – аспірант 2-го року навчання, Державний університет «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0003-0570-5299>.

Zagurska-Antonyuk V.F., Hrytysshena Z.O.

The essence of political parties as a tool of state administration

The social differentiation of society, its division into a huge number of social groups, each of which has specific economic, cultural and other interests, creates a need for representation and consideration of these interests in public administration courses. It is about establishing stable communication channels between society and the state. One of the most effective and widespread channels of such interaction is a political party. Transformations in Ukrainian society, changes in social development orientations, and modern military realities force us to pay close attention to political governance and, in particular, to parties as one of the main subjects of state governance. Political parties act as mechanisms of political acquisition of power through elections and influence the formation of state policy and decisions.

Political parties appeared as a result of the development of parliamentarism, ideologies and the birth of democratic traditions in the 19th century. They became important in the context of the transition to democratic forms of government, replacing totalitarian, monarchical and authoritarian systems. The development of political parties is connected with economic progress and social development.

Today, the presence of structured and multifunctional political parties is a sign of high development of society, civic culture and tolerance. They exist in most countries and in all political systems. The role of political parties is to create public policy and participate in public administration.

The influence of political parties on state activity varies depending on the form of government and the type of electoral system in different countries. The study of power and management is impossible without analyzing the activities of political parties in power structures. They are the focus of attention when studying state policy and political processes. Ukraine also has a developed institution of political parties that participate in the formation of state policy and influence public administration. Given the importance of these processes, political parties are the focus of this article.

Keywords: public administration; institutional; partyology; politics; political party; management.

Стаття надійшла до редакції 18.05.2023.